

de *Waffen-SS* en van het Vrijwilligerslegioen werd geen algemene richtlijn gegeven: elk geval moest afzonderlijk beoordeeld worden.¹ Werd ten aanzien van de mannen van het *Wachbataillon* en de Nederlandse Landwacht nog verklaard dat zij 'rechtstreeks en grotelijks tegen de deugd van vaderlandsliefde (misdeden)', bij de leden van de *Waffen-SS* en het Vrijwilligerslegioen stond de opmerking dat 'een zeker idealisme (nl. strijd tegen het Bolsjewisme) *a priori* niet behoeft te worden uitgesloten.' Deze richtlijnen raakten tijdens de bezetting buiten de katholieke hiërarchie niet bekend; ware dat wèl het geval geweest, dan zou er, zo nemen wij aan, in menig illegaal blad ongezoeten kritiek op geleverd zijn.

Wat de overige 'foute' organisaties betreft: de bisschoppen hielden hier terdege rekening met de maatschappelijke positie der betrokkenen. Natuurlijk beschouwden zij bijvoorbeeld de Kultuurkamer en de Landstand als verfoeilijke instellingen en verheugden zij er zich in wanneer daar verzet tegen geboden werd. Zij vonden evenwel dat het te ver ging om hunnerzijds aan het zuiver passieve lidmaatschap van die twee organisaties zware consequenties te verbinden als het onthouden der sacramenten. Aan de boeren was trouwens niet eens gevraagd of ze zich bij de Landstand wilden aansluiten: zij waren er eenvoudig bij de oprichting bij ingelijfd. De bisschoppen gaven de instructie, zich daar maar bij neer te leggen; wie daarentegen een functie ten behoeve van de Landstand aanvaardde, kreeg de sacramenten niet meer uitgereikt en alle katholieke boeren dienden de bladen van de Landstand ongelezen te retourneren.

Niet anders bij de Kultuurkamer. De bisschoppen waren bereid, het door de vingers te zien wanneer toneelspelers of andere uitvoerende kunstenaars die voor hun broodwinning afhankelijk waren van aanmelding bij de Kultuurkamer, zich het passieve lidmaatschap lieten aanleunen; elke vorm van actieve medewerking was verboden. Katholieke verenigingen daarentegen mochten niet tot de Kultuurkamer toetreden, evenmin priesters, religieuzen en leken die godsdienstige tijdschriften uitgaven.

Het lidmaatschap van de Nederlandse Volksdienst werd ontraden (niet verboden dus), maar het moest passief blijven. Actieve medewerking aan de Volksdienst en aan de Winterhulp Nederland werd wèl verboden, maar daar stonden nu weer geen sancties op. Dat behoeftigen financiële steun van de Winterhulp aanvaardden, werd door de vingers gezien.

Natuurlijk moesten deze en dergelijke richtlijnen, naarmate er meer 'foute' instellingen kwamen en naarmate men duidelijker zag wat zij in de

¹ Deelneming aan de Technische Noodhulp werd katholieken uitsluitend 'ten sterkste ontraden' (a.v., p. 88). Hier stonden geen sancties op.